

FATİH AKYILDIZ
GÖSTERGELER NE ANLATIR?
TÜRKİYE İÇİN İKTİSADİ GÖSTERGELER REHBERİ

İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ YAYINLARI 604
EKONOMİ 19

ISBN 978-605-399-491-6

1. BASKI İSTANBUL, EKİM 2017

© İSTANBUL BİLGİ ÜNİVERSİTESİ İKTİSADİ İŞLETMESİ
YAZIŞMA ADRESİ: İNÖNÜ CADDESİ, No: 6 KUŞTEPE ŞİŞLİ 34387 İSTANBUL
TELEFON: 0212 311 64 63 - 311 61 34 / FAKS: 0212 216 24 15 • SERTİFİKA No: 35680

www.bilgiyay.com
E-POSTA yayin@bilgiyay.com
DAĞITIM dagitim@bilgiyay.com

YAYINA HAZIRLAYAN FAHİR ARAL
TASARIM MEHMET ULUSEL
DİZGİ VE UYGULAMA MARATON DİZGİEVİ • www.dizgievi.com
DÜZELTİ REMZİ ABBAS
DİZİN BELGİN ÇINAR
BASKI VE CİLT MEGA BASIM YAYIN SAN. VE TİC. A.Ş.
CİHANGİR MAH. GÜVERCİN CAD. No: 3/1 BAHA İŞ MERKEZİ, A BLOK KAT 2 AVCILAR İSTANBUL
TELEFON: 0212 412 17 00 / FAKS: 0212 422 11 51 • SERTİFİKA No: 12026

Istanbul Bilgi University Library Cataloging-in-Publication Data
Istanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi Kataloglama Bölümü Tarafından Kataloglanmıştır.

Akyıldız, Fatih, 1976-.
Göstergeler: rakamların söylediği Türkiye için iktisadi göstergeler rehberi / Fatih Akyıldız.
xxiv, 425 pages: 87 charts; 23 cm. - (Istanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları; 604 Ekonomi; 19.)
Includes bibliographical references (pages [409]-419) and index.
ISBN 978-605-399-491-6

1. Turkey — Economic conditions. 2. Economic indicators — Turkey.
 3. Foreign exchange administration — Turkey. 4. Finance, Public — Turkey.
 5. Economic development — Turkey. I. Title.
- HC492. A39 2017

FATİH AKYILDIZ

**GÖSTERGELER NE ANLATIR?
TÜRKİYE İÇİN İKTİSADİ GÖSTERGELER REHBERİ**

Önsöz

Bu kitap, kamuya açık iktisadi verilerin daha iyi anlaşılabilmesine yönelik olarak hazırlanmış bir kılavuz denemesidir. Bir yandan Türkiye örneğinde, ekonominin takip ve analizinde yaygın olarak kullanılan temel göstergelerin teorik çerçeveleri, içerikleri, derlenme ve hesaplanma yöntemleri ile bu göstergelere erişim kanalları hakkında bilgi verilirken diğer yandan her bir göstergenin güçlü ve zayıf yönleri ile bu verilerin derlenmesinde karşılaşılan kavramsal ve istatistiksel meseleler ele alınmaktadır.

Kullanım amacına göre çeşitlilik gösteren iktisadi göstergeler, geniş yelpazedeki kullanıcı ihtiyaçları dikkate alınarak hazırlanmaktadır. Makro iktisadi göstergelerin kapsamlı bir özetini vermeyi amaçlayan bu çalışmanın hazırlanmasında da farklı beklentilere sahip dört tür okuyucunun ihtiyaçları göz önünde bulundurulmuştur.

İlk olarak iktisadi göstergelerin başlıca muhatabı, bunların tabii kullanıcısı olan profesyonel iktisatçılardır. Ancak iktisatçıların, kullandıkları verilerin doğruluk ve tutarlılığını kendi sorumlulukları dışında görüp bu güvenceyi gösterge üreten kuruluşlardan beklemeleri nadir rastlanan bir tavır değildir. Göstergelerin tanım ve hesaplama yöntemlerindeki göz ardı edilen nüanslar, sayısal veri kullanılarak gerçekleştirilen bir analizin gerçeği yansıtmayan neticeler doğurmasına yol açabilir. Hazırlanan verinin hatalı olması ya da iktisatçı tarafından yanlış değerlendirilmesi durumunda, yapılan çalışmada kullanılan istatistiksel ya da ekonometrik tekniklerin ne kadar sofistike olduğunun bir anlamı kalmayacaktır.¹ Bu bağlamda araştırmacının, kullandığı verinin temellerini irdelemesinin gereksiz bir külfet değil, akademik bir gereklilik olduğu düşünülmekte, özet bir başvuru kaynağı olarak hazırlanan çalışmanın aynı zamanda ölçüm sorunlarına da dikkat çekerek okuyucuları veriyi sorgulama noktasında daha hassas olmaya teşvik etmesi ümit edilmektedir.

¹ Aynı konudaki çalışmaların zaman zaman çelişkili sonuçlara varması kısmen, kullanılan verilerin derlenme yöntemlerinin örtüşmemesinden kaynaklanabilir.

İkinci olarak çalışmanın, başta derslerdeki teorik açıklamaları somut bir zemine oturtmakta zorluk çekenler olmak üzere, ekonominin işleyişini daha yakından gözlemlemek isteyen iktisat öğrencilerine de yardımcı olacağı düşünülmektedir. Teorik yaklaşımların gerçek hayattaki geçerliliğini haklı olarak sorgulayan ve iktisat öğretiminin kuramsallığından yakınlara, açıklanan sayısal göstergeleri takip ederek teorik çerçevenin pratikteki izdüşümünü yakalama imkânına sahip olabilirler. İktisadi kavramları anlamlandırmada sayısal göstergelerin yol gösterici olacağı inancıyla öğrencilere, göstergelere temel kaynaklardan ulaşarak bunları incelemelerini tavsiye edebiliriz. Bu anlamda her bölümün sonunda yer alan *Veriye Erişim* başlıkları, okuyucunun göstergelere ilk elden ulaşımını kolaylaştırmak üzere mümkün olduğunca ayrıntılı verilmektedir.

Yayımlanan göstergelerin piyasaları doğrudan etkilediği günümüzde, iktisadi göstergeleri yatırımcıların da yakından takip etmesi bir zorunluluk haline gelmiştir. Yatırım kararlarının sağlam bir temele dayanması, tüketici davranışları, istihdam yapısı, bütçe gelişmeleri gibi ekonominin farklı boyutlarını daha geniş bir perspektif içinde değerlendirmeyi gerektirir. Bu bağlamda makro iktisadi veriler uzun süredir, yalnız iktisatçılar ve iktisat tarihçilerinin ilgilendiği bilgiler olmaktan çıkmış, yatırımcıların anlık olarak takip ettiği, piyasaya yön veren bir unsur haline gelmiştir. Mevcut yatırım ortamında bilgi kaynağını yalnız finansal verilerle sınırlamak genel tabloyu eksik değerlendirmek anlamına geleceğinden, ekonomideki makro düzeyli gelişmelerin irdelenmesi, sağlıklı yatırım kararları için elzemdir.²

İktisadi göstergelerin başlıca kullanıcıları olarak yukarıda sıraladığımız üç grup öne çıkmaktadır. Ancak ekonomideki gelişmelerin yalnız bu grupları değil, her birimizin refahını etkilediği düşünüldüğünde toplumun geri kalan büyük kesiminin göstergelere kayıtsız kalmasının mümkün olmadığı ortaya çıkar. Bu geniş kesimin iktisadi gelişmeleri anlamlandırma noktasında karşılaştığı temel sorun, olup biteni takip etmekte büyük ölçüde “uzman” yorumlarına bağımlı olmalarıdır. Bu yorumlar ise eksik ya da hatalı olabilmekte, hatta objektif verilerin manipüle edilmesiyle elde edilen, kamuoyunu şekillendirme amaçlı öğeler içerebilmektedir. Üstelik uzmanların bazen en temel noktalarda bile uzlaşmamaları, bu yorumların güvenilirliği bağlamında ilave soru işaretleri yaratmaktadır. Çalışmamız, ekonominin bir parçası olarak alınan kararlardan etkilenen geniş kesimlerin de yayımlanan göstergelerden faydalanabilmelerine bir katkı yapmayı hedeflemektedir. Belirli bir iktisat bilgisi olan ancak profesyonel olarak iktisatla ilgilenmeyen okuyucular, düzenli açıklanan verilere doğrudan erişerek, bunları anlamlandırmada aracıya ihtiyaç duymadan kendi yorum ve çıkarımlarını yapabilmeye imkânına kavuşabilirler.³

2 Yayımlanan verilerin yatırım kararlarında ne şekilde kullanılabileceğine dair yol gösterici olmak, çalışmamızın amaçları arasında yer almıyor. Yatırım kararlarının şekillendirilmesinde makro ekonomik göstergelerin kullanımına ilişkin başvurulabilecek bazı çalışmalar arasında şunlar sıralanabilir: The Economist (1998), Baumohl (2008), Clayton-Giesbrecht (1990), Rogers (1998), Yamarone (2007), Karamenderes (2008). Yüksek gelirli ülkeler dikkate alınarak hazırlanan bu çalışmalarda yer alan açıklamaların, Türkiye gibi orta gelir düzeyindeki ülkelere genelleştirilmesinin hatalı yatırım kararlarına yol açabileceğini vurgulamalıyız. Temel göstergelerle yatırım araçları arasındaki ilişkiyi sayfa 86-87’de kısaca tartışıyoruz.

3 Göstergelere dayanarak yapılacak yorumlar kişinin ekonomide bulunduğu konuma göre değişiklik gösterir. Örneğin ortalama ücret düzeyindeki artış işçiler için hayat standartlarının yükselmesi, işverenler için maliyetlerinin artması, sabit getirili menkul kıymet yatırımcıları için ise enflasyon ve faiz oranlarında artış riski anlamına gelir. Kişinin ekonominin gidişatına yö-

İktisadi gösterge ifadesi sınırsız büyüklükte bir kümeyi içine almakta olduğundan, çalışmanın kapsamını belirli bir çerçeve içinde sınırlı tutmak adına incelenecek göstergeleri bazı kriterlere göre kısıtlamak kaçınılmaz oldu. Çalışmada, ekonominin bütününe ilgilendiren, düzenli aralıklarla yayımlanan ve internet yoluyla ücretsiz dağıtımı yapılan makro ölçekteki göstergeler kapsama alınmış, bölgesel ve mikro ölçekteki göstergeler ile ücret karşılığı dağıtılan (örneğin bazı özel şirketler tarafından hazırlanan güven endeksleri) ya da yayımlama frekansı belirsiz göstergelere yer verilmemiştir. Bu genel çerçeve dâhilinde de öncelikle iktisat kuramında yaygın olarak kullanılan değişkenler kapsanmaya çalışılmıştır. Buna göre milli gelir, yatırım harcamaları, tüketim harcamaları, enflasyon oranı, işsizlik göstergeleri, dış ticaret hacmi, bütçe dengesi, faiz oranı, para arzı gibi temel değişkenlere tekabül eden ve veri üreten kuruluşların da birinci derecede önceliğini teşkil eden istatistikler çalışmanın büyük bölümünü oluşturmaktadır. Verimlilik ya da beklentiler gibi, ölçülmesi ve sayısal olarak ifadesi zor olmakla birlikte teoride kullanılmakta olan göstergelere ilişkin genel kabul görmüş tekniklerle yapılan ölçüm teşebbüslerine de çalışmada yer verilmektedir. Bunlara ilave olarak kapasite kullanım oranı, sanayi üretimi, eğilim anketleri gibi iktisatçılar, medya, yatırımcılar ve genel kamuoyu tarafından yakından izlenen göstergeler de çalışma kapsamında incelenmektedir. Son olarak iktisat biliminin temel meseleleri arasında yer alan yoksulluk ve gelir dağılımı gibi uzun dönemli refah göstergeleri de çalışmaya dâhil edilmiştir. Bununla birlikte çevre ve eğitim başta olmak üzere sosyal göstergeler ile demografik göstergeler çalışma dışında bırakılmıştır.⁴ Burada gerekçemiz bu istatistiklerin tali önemde olması değil, bu göstergelerin, iktisatta kullanılan sayısal yöntemlerin dışında, daha ziyade diğer sosyal bilimlerde uygulanan yöntemlerle incelenmesi gereği ve aksi durumda kapsamımızın altından kalkılamaz ölçüde genişleyeceği endişesidir.

Her bir ekonomi, piyasadaki çok çeşitli karar ve davranışların birbirini etkilediği karşılıklı bağımlı bir sistem olarak tanımlanır. Dolayısıyla göstergeleri genel bağlamından kopararak ve ekonominin bütününden soyutlayarak incelemek doğru olmaz. Buna karşın açıklayıcı olmak adına göstergeleri kendi değerlendirmemizle oluşturduğumuz bir gruplama ile sunmamız, bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır. Bu gruplama mümkün olduğu kadar, hem kitabın baştan sona okunabilmesine hem de yalnızca ilgilenilen konuların incelenebilmesine imkân sağlayacak şekilde düzenlenmiştir. Bunun yanı sıra kitap içerisinde çapraz atıflar yapılarak sistemin bütünlüğü vurgulanmaya çalışılmıştır.

Her bir bölümde incelenen göstergelere ulaşılabilecek temel kaynaklar, o bölümün sonunda yer alan *Veriye Erişim* başlığında sıralanmaktadır. *Veriye Erişim* başlığı altında ayrıca mümkün olduğu ölçüde, verinin hangi kuruluş tarafından ve ne sıklıkla hazırlandığı, yayımlanma zamanı, verilerin ne ölçüde güvenilir olduğu ve revizyon politikası gibi konulara da yer verilmektedir. Bu amaçla; başta TÜİK olmak üzere veri derleyen kuruluşlarca hazırlanan, mikroverilerin

nelik görüşünü, başkalarının yorumlarına güvenmek yerine temel göstergeleri kullanarak kendisinin şekillendirmesi bu açıdan da önemlidir.

4 Türkiye için belli başlı demografik göstergelere şu adresten ulaşılabilir: www.hips.hacettepe.edu.tr/demog.shtml

derlenmesi, sınıflandırılması, işlenmesi ve sunuma hazırlanması aşamalarında kullanılan kavram ve yöntemler ile revizyonlar ve yayımlanma tarihleri gibi konularda bilgi veren meta verilerden geniş ölçüde yararlanılmıştır.⁵

Çalışma dokuz bölümden oluşmaktadır. *Giriş* Bölümü'nde sayısal ölçümün iktisattaki yeri, iktisadi istatistiklerin gelişim süreci, bir göstergesi değerli kılan unsurlar, istatistik hesaplama sürecinde karşılaşılan sorunlar ve istatistiklerin yorumlanmasındaki ilkeler gibi istatistik üretimi ve kullanımına ilişkin temel meselelere değinilmektedir.

İktisadi göstergelerin incelenmesine İkinci Bölüm'de ulusal hesaplar ile başlıyoruz. *Milli Gelir Göstergeleri* başlığı altında ilk önce geniş anlamda ulusal hesaplar ve milli gelir göstergeleri ele alınmakta, çeşitli milli gelir tanımlarının özetlenmesinin ardından gayrisafi yurt içi hâsıla tahminleri detaylı olarak incelenmektedir. Çoğu zaman bir ekonominin başarısının nihai göstergesi olarak kullanılan gayrisafi yurt içi hâsıla, bu niteliğiyle iktisadi göstergeler arasında ayrıcalıklı bir yere sahiptir. Ülkeler arası kişisel refah karşılaştırmalarında kullanılan temel gösterge olan satın alma gücü paritesine göre milli gelir tahminleri ile ekonominin genel refahıyla doğrudan ilişkili olan gelir dağılımı, yoksulluk ve verimlilik konu başlıklarına da, ekonominin performans kriterlerinin incelendiği bu bölümde yer verilmektedir.

Üçüncü Bölüm'de, *Üretim ve İktisadi Canlılık* başlığı altında, ekonominin en güncel durumunu değerlendirmeye yardımcı olan ve yüksek frekansta kısa dönemli bilgi sağlayan bir grup gösterge incelenmektedir. Geleceğe yönelik tahmin amaçlı da kullanılan bu göstergeler arasında kapasite kullanım oranı, sanayi, hizmet ve inşaat sektörlerine yönelik çeşitli endeksler, ekonomideki aktörlerin görüşleri alınarak hazırlanan eğilim anketleri, tüketim harcamalarının gelişiminin izlenebildiği göstergeler sıralanabilir. Daha çok yatırımcıların ve iş çevrelerinin yakından takip ettiği bu göstergeler, ekonomideki kısa dönemli eğilimlerin izlenmesine yönelik kullanılmaktadır.

Fiyat Göstergeleri başlıklı Dördüncü Bölüm'de, ekonomi genelindeki ya da çeşitli piyasalardaki fiyat artışlarını ölçen fiyat endeksleri ele alınmaktadır. Hayat pahalılığı bağlamında fiyat göstergeleri, başta enflasyonun temel göstergesi sayılan TÜFE olmak üzere, kamuoyu tarafından en yakından takip edilen göstergeler arasında yer almaktadır.

Çalışma Ekonomisi başlıklı Beşinci Bölüm'de ağırlıklı olarak, TÜİK tarafından düzenlenen Hanehalkı İşgücü Anketi ile elde edilen veriler tartışılmaktadır. İşsizlik oranı gibi istihdama ilişkin göstergeler anketlerde benimsenen ön kabullerden önemli oranda etkilendiğinden, kullanılan tanımlar ve hesaplama yöntemlerine bu bölümde özellikle vurgu yapılmaktadır. TÜİK verilerine

5 Çalışmada iktisadi bir konuda hazırlanan her türlü sayısal büyüklük, veri ya da istatistik ifadeleriyle karşılanmaktadır. (Aslında farklı anlamlar da içeren bu iki terim eş anlamlı olarak kullanılmıştır.) İktisadi çıkarım yapmak amacıyla kullanılacak ya da bir iktisadi değişkenin rakamsal karşılığı olarak kabul edilebilecek her türlü veri ise gösterge olarak adlandırılmaktadır. Göstergesi diğer istatistikî araçlardan ayrılan temel özellik, rastgele bir rakamsal büyüklük içermek yerine, iktisadi açıdan anlamlı bir değer taşımasıdır. Gösterge hesaplamasında kullanılan ham veriler ise mikroveri olarak adlandırılmaktadır. Örneğin, enflasyon tahmini amacıyla sahadan derlenen patates fiyatı mikroveri iken, bu tür mikroverilerin işlenmesi ile elde edilen tüketici fiyat endeksi bir göstergedir.

yardımcı olarak kullanılacak istihdam gelişimine ilişkin diğer bazı göstergeler ile ücretlerin gelişiminin izlenebileceği istatistikler de yine bu bölümde incelenmektedir.

Uluslararası Ekonomi başlığını taşıyan Altıncı Bölüm, Türkiye'nin dış dünya ile iktisadi ilişkilerini yansıtan göstergeleri içermektedir. Bu bölümde önce ülkenin dış dünya ile iktisadi ilişkilerinin özeti niteliğindeki ödemeler dengesi tablosu ve bu tabloyu oluşturan kalemler ele alınmakta, ardından ülkenin bir bütün olarak yurt dışına karşı borçluluğunu ölçen göstergeler tartışılmaktadır. Ödemeler dengesinin bir alt başlığını oluşturan dış ticaret verileri ise TÜİK tarafından ayrıntılı olarak ayrıca açıklanmakta ve önemine binaen çalışmamızda ayrı bir başlık altında incelenmektedir. Dış ticaret fiyat ve miktar endeksleri ile reel efektif döviz kuru endeksi, bu bölümde ele alınan diğer göstergelerdir.

Kamu Ekonomisi başlığı altındaki Yedinci Bölüm'de, piyasa şartları dışında, siyasi otoritenin aldığı kararlarla şekillenen göstergeler ele alınmaktadır. İlk olarak merkezî yönetim bütçesinin incelendiği bu bölümde daha sonra bütçe gerçekleştirmelerinin parasal yansıması olan hazine nakit gerçekleştirmelerine değinilmekte, ardından da merkezî bütçe dışı diğer kamu kurumlarının hesaplarına göz atılmaktadır. Kamu kesimini bir bütün olarak değerlendiren kamu kesimi genel dengesi ve genel devlet dengesi tablolarıyla kamu borçluluğunu yansıtan göstergeler, bu bölümde yer verilen diğer başlıkları oluşturmaktadır.

Parasal ve finansal bazı göstergeleri içeren Sekizinci Bölüm, *Para, Bankacılık ve Finans* başlığını taşımaktadır. Bu bölümde para arzı ve faiz oranı gibi ekonominin parasal boyutunu yansıtan başlıca değişkenler yanında, tasarruf sahiplerince yakından takip edilen döviz kuru ve sermaye piyasalarına ilişkin göstergelere de kısaca yer verilmektedir. Ekonominin geneli için önem arz eden bankacılık sisteminin temel göstergeleri de yine bu başlıkta özetlenmektedir. Daha teknik bir konu başlığı olmasına rağmen TCMB hesaplarına da, parasal sistemin incelenmesinde bütünlüğü sağlamak adına bu bölümde değinilmektedir.

Son olarak yabancı ülke veri kaynakları ile küresel ölçekte veri derleyen kuruluşlara ekte kısaca değinilmektedir. Bu bölümde tek tek istatistikleri açıklamak yerine, yabancı verilere ulaşılabilecek web siteleri ile daha ayrıntılı bilgi edinilebilecek kaynakların sıralanmasıyla yetinilmiştir.

Çalışmada göstergelerin hesaplama yöntemleri ve içeriklerinin yanı sıra, bunların iktisat teorisindeki yerine de değinildiği görülecektir. Bu açıklamalar iktisadi çözümleme yapmaktan çok göstergelerin kullanımı ve anlamlandırılmasında okuyucuya bir dayanak sağlaması amacıyla kitaba dâhil edilmiştir. Benzer şekilde metinde yer alan tablo ve istatistikler de Türkiye ekonomisi hakkında bilgi vermekten çok, istatistiklerin pratikte kullanımına örnek sunmak amacına hizmet etmektedir.

İktisadi büyüklüklerin ölçümü ve ölçüm sonuçlarının değerlendirilmesi her zaman tartışmalı bir konu olagelmıştır. Çalışmada göstergelerin yapısının objektif bir gözle ele alınmasına, normatif iktisadın alanından mümkün olduğu kadar uzak durmaya çalışılmıştır. Bu tavrın bir gerekçesi açıklamaların daha geniş bir kitleye hitap etmesinin arzu edilmesi iken, diğer bir gerekçesi de göstergelerin nasıl yorumlanması gerektiğine dair birtakım hazır şablonlar vererek, mekanik

bir süreçle, okuyucuyu sayılardan iktisadi anlamlar çıkarmaya yönlendirmenin, göstergelerin kullanım alanlarını, okuyucunun zihninde sınırlama tehlikesi doğuracak olmasıdır. Buna karşın çalışmada göstergelerin nasıl yorumlanmaması gerektiği konusunda uyarılara sıkça yer verilmiştir. Böylece veri kullanıcılarına yorum alanı bırakmak ile verinin hatalı kullanımını engellemek arasında bir denge gözetilmeye çalışılmıştır.

Kitapta verilen bütün web adresleri 1 Ocak 2017 tarihi itibarıyla kontrol edilmiş olmakla birlikte, zaman içinde bağlantılarda değişiklik olabileceğinden, kitapta yer alan veri kaynaklarının topluca yer aldığı ve düzenli aralıklarla güncellenen www.gostergelerneanlatir.com adresinden faydalanılmasını tavsiye ediyoruz. Öte yandan yayın tarihinden sonra göstergelerin sunum ve içeriğinde de değişiklik olabileceğini hatırlatmak istiyoruz.⁶

Çalışma boyunca, başta TÜİK ve TCMB olmak üzere veri üreten kuruluşların desteğini vurgulamadan geçemeyeceğim. TÜİK, TCMB, Hazine Müsteşarlığı, Kalkınma Bakanlığı ve İTO çalışanlarından, sorduğum bezdirci sorulara sabırla cevap veren tüm yetkili ve uzmanlara teşekkür borçluyum. Kitaptaki muhtemel hatalar elbette benim sorumluluğumda. Teşekkürün en büyüğünü ise ailem hak ediyor. Annem Mürvet Akyıldız ve babam Hasan Akyıldız'a olan minnettarlığım teşekkürle ifade edilemez. Onların üzerimdeki hakkını ödemem mümkün değil. Ablam Meral Akyıldız ise manevi destekle yetinmeyip taslak üzerinde de emek harcadı. Bana hem çalışma ortamı hazırlayan, hem de görüşleriyle ufkumu açan eşim Neyran Akyıldız olmasaydı bu çalışma da olmazdı. Kendisine sevgi ve teşekkürlerimi iletiyorum. Ve son olarak İdil, Aras ve Eden. Varlıklarıyla bana güç katarak bu çalışmada ihtiyacım olan motivasyonu sağladılar.

İstatistikî göstergeleri daha yakından tanımaya yönelik her çabanın ekonomiyi daha sağlıklı yorumlamaya ve muhtemel hatalı çıkarımları önlemeye yardımcı olacağı inancı, bu çalışmayı hazırlamaktaki temel motivasyon kaynağımızdır. Çalışmamızın istatistiklerin daha aktif kullanımına yönelik küçük de olsa bir katkı sağlamasını ümit ediyoruz.

6 İstatistiklerin tam yayım tarihlerine ulaşmak için www.tuik.gov.tr/takvim/tkvim.zul#tb1 adresindeki ulusal veri yayımlama takviminin takip edilmesini öneriyoruz.